

**OBIECTUL JURIDIC AL COMPONENTEI DE INFRAȚIUNE „TORTURA”,
PREVĂZUTE DE art. 309¹ DIN CODUL PENAL
AL REPUBLICII MOLDOVA**

Augustina BOLOCAN-HOLBAN

Catedra Drept Penal și Criminologie

Article 2 of the Moldovan Criminal Code stipulates the social values which are protected by the national criminal law. The attempt on one or another value is a crime. According to the national criminal legislation the object of the crime is a part of the criminal component. Depending on the object of the crime one can make a difference between criminal components; it contributes to a correct criminal qualification and determines the severity of the criminal punishment.

Articolul 2 CP RM conține valorile sociale la care poate atenta fapta infracțională. Respectiv, putem afirma cu certitudine că *obiectul juridic general* îl constituie totalitatea valorilor și relațiilor sociale protejate de legea penală.

Referindu-ne la tortură, ca infracțiune distinctă, prevăzută la alin.(1) art.309¹ CP RM., evidențiem că *obiectul juridic generic*, în opinia autorului român Costică Bulai, îl reprezintă un fascicul de relații sociale formate în jurul și datorită uneia dintre valorile fundamentale ale societății. Potrivit altei opinii, acesta constituie un grup de relații sociale sau valori omogene la care atentează un șir de infracțiuni [1].

Prin urmare, obiectul generic al componentei respective de infracțiune îl formează relațiile sociale cu privire la înfăptuirea justiției. În același timp, evidențiem că în literatura de specialitate se vehiculează ideea că infracțiuni contra justiției sunt infracțiunile care împiedică activitatea normală a instanțelor judecătorești, a procuraturii, a organelor de urmărire penală sau a altor organe care contribuie la înfăptuirea justiției [2].

În scopul dezvoltării mai profunde a obiectul generic al infracțiunii, ar fi oportun să exemplificăm noțiunea de justiție prin prisma doctrinei dreptului penal al României și al Republicii Moldova. Interpretând noțiunea de justiție, susținătorii primei opinii o atribuie la activitatea de soluționare a cauzelor de către instanța de judecată. În calitate de argument se invocă faptul că justiția se realizează numai de către instanțele judecătorești. În acest sens, s-a dat și o interpretare infracțiunilor care împiedică înfăptuirea justiției, considerând-o ca o totalitate de relații sociale referitor la funcționarea normală a organelor ce duc lupta cu criminalitatea și cu alte flageluri.

Potrivit altei opinii, înfăptuirea justiției include, pe lângă activitatea propriu-zisă a instanțelor judecătorești, și alte activități care contribuie la înfăptuirea justiției (urmărirea penală și executarea hotărârilor judecătorești) [3]. De asemenea, evidențiem că justiția ca obiect juridic generic al infracțiunilor care împiedică înfăptuirea justiției este, în același timp, obiect juridic special în raport cu obiectul juridic al tuturor infracțiunilor prevăzute în Capitolul XIV al Codului penal. Astfel, deducem că justiția în calitate de obiect generic al infracțiunilor contra justiției este protejată numai în cazurile în care este afectat procesul înfăptuirii justiției. În activitatea instanțelor judiciare pot fi comise și infracțiuni de altă natură ce aduc atingere altor valori sociale. Or, când nu se atentează nemijlocit la procesul de înfăptuire a justiției, nu putem vorbi despre infracțiuni care împiedică înfăptuirea justiției.

Analizând reglementările Capitolului XIV din Partea Specială a Codului penal, constatăm că infracțiunile respective pot împiedica nu doar activitatea instanțelor judecătorești, ci și activitatea ce precede judecata, activitatea ulterioară judecării cauzei. Reieșind din art.114 al Constituției Republicii Moldova, justiția se înfăptuiește în numele legii numai de instanțele judecătorești. Deci, justiția nu poate fi înfăptuită și de alte organe. Ținând cont de cele expuse, menționăm că denumirea Capitolului XIV din Partea Specială a Codului penal nu corespunde cu conținutul acestui capitol, deoarece înglobează o sferă de relații sociale mai restrânsă. De aceea, unii autori propun redenumirea Capitolului XIV în „Infracțiuni privind înfăptuirea justiției sau legate de înfăptuirea justiției”, opinie pe deplin justificată, la care ne raliem, deoarece doar în acest fel activitatea procuraturii, a organelor de urmărire penală va fi una care contribuie într-o măsură sau alta la înfăptuirea justiției [4].

În concluzie, considerăm că obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul XIV din Partea Specială a Codului penal trebuie considerate relațiile sociale cu privire la activitatea de îndeplinire a justiției și activitatea de contribuire la îndeplinirea justiției, fapt ce reiese din întregul capitol care înglobează componente de infracțiune ce exced cadrul strict al infracțiunilor ce pot împiedica doar activitatea instanțelor de judecată.

Referindu-ne la *obiectul juridic special* al oricărei infracțiuni, menționăm că acesta îl constituie relațiile sociale contra cărora se îndreaptă acțiunea (inacțiunea) prevăzută de norma penală și care servește la individualizarea unei infracțiuni din cadrul aceluiași grup. Obiectul juridic special al infracțiunilor contra justiției are la bază o anumită valoare socială și relație socială care vizează această valoare, proprie numai uneia din infracțiunile de grup și care se referă numai la un anumit aspect al activității de îndeplinire a justiției. Totodată, majoritatea infracțiunilor care împiedică îndeplinirea justiției au și un obiect juridic special secundar, deoarece, pe lângă valorile sociale cu privire la îndeplinirea justiției, sunt lezate și altele: integritatea corporală, sănătatea, demnitatea, libertatea etc. Caracterizând infracțiunea de tortură, putem deduce că obiectul juridic special al acesteia este complex sau are un caracter multiplu. În doctrina penală există variate opinii vizavi de obiectul juridic special al infracțiunii de tortură: relațiile sociale cu privire la exercitarea autorității publice în conformitate cu legea (în special, a autorității judiciare) [5]; relațiile sociale cu privire la îndeplinirea justiției încălcate prin provocarea unei dureri sau a suferințelor puternice fizice sau psihice persoanei în unul din scopurile arătate în text; relațiile sociale referitor la îndeplinirea justiției, în contextul obligației organelor statale sau a altor persoane care acționează cu titlu oficial de a asigura persoanelor implicate în activități judiciare sau legate de activitatea judiciară un tratament uman, cu respectarea drepturilor omului [6].

Prin analiză comparativă, conchidem că ultima opinie cu referire la obiectul juridic special principal este cea mai adecvată. Afirmăm o deducem din faptul că definiția în cauză înglobează particularități importante ale infracțiunii de tortură: relații sociale privind îndeplinirea justiției, evidențiindu-se, în special, calitatea subiectului infracțiunii, în același timp, reliefându-se importanța respectării drepturilor omului de către persoanele implicate în procesul de realizare a justiției.

În ceea ce privește atribuirea infracțiunii de tortură la Capitolul „Infracțiuni contra justiției”, pot exista anumite controverse, reieșind din faptul că în legislațiile altor state acestea sunt incluse în capitole separate.

Potrivit unor opinii, tortura este o infracțiune de rezultat, deoarece aceasta se consumă în momentul în care victimei i se cauzează dureri sau suferințe fizice sau psihice puternice. Prin urmare, tortura lezează relațiile sociale referitor la buna activitate a autorităților publice și a altor persoane juridice în cazul în care agenții lor prin aceste acte au provocat părții vătămate dureri sau suferințe puternice. Or, în concepția unor autori, scopul principal al justiției este de a apăra în mod prioritar dreptul persoanei la viață, la integritatea corporală și sănătate împotriva actelor de tortură ale agenților și persoanelor oficiale din organele autorităților publice și ale celor din afara lor [7]. În concluzie, susținătorii acestei opinii consideră că obiectul juridic al infracțiunii de tortură, după natura și caracterul valorilor sociale pe care le lezează, îl constituie dreptul omului la viață, la integritate corporală și sănătate, iar valorile sociale referitor la activitatea autorităților publice și a altor organizații care acționează potrivit legii, fiind obligate să nu admită tortura în exercițiul funcției, reprezintă obiectul juridic special secundar al torturii. Acest punct de vedere a fost reflectat și în Codul penal din 1961, tortura fiind inclusă în Capitolul „Infracțiuni contra vieții, sănătății, libertății și demnității”. Nu susținem opinia în cauză, având în vedere că atentarea la integritatea fizică a persoanei în cazul torturii reprezintă un mijloc de realizare a scopului constând în: obținerea de mărturisiri; pedepsirea și intimidarea persoanei. În plus, intenția făptuitorului este una directă, fapt demonstrat de scopul concret expus în dispoziția art.309¹ CP RM. Deci, relațiile sociale cu privire la integritatea fizică și sănătatea persoanei constituie obiectul juridic special secundar al torturii.

În Codul penal francez tortura este plasată în Capitolul „Crime contra umanității” (art.212-1) [8]. Vorbind la general, crimele contra umanității încorporează acele fapte violente grave, comise pe scară largă de către indivizi, ei fiind sau nu agenți ai statului, contra altor indivizi într-un scop esențialmente politic, ideologic, rasial, național, etnic sau religios, ceea ce poate lua forma exterminării, persecutării populației civile pe motivele menționate mai sus. Astfel, Codul penal francez incriminează tortura și alte acte inumane comise din motive politice, rasiale, religioase, filosofice. Nu negăm faptul că tortura, inclusă în art.7 din Statutul de la Roma, este o crimă contra umanității, deoarece o asemenea acțiune poate fi comisă și pe scară largă contra unui număr mare de indivizi. Să nu confundăm însă scopul torturii definit în Convenția ONU împotriva

torturii, preluat de legislația penală a Republicii Moldova cu scopul indicat în legislația penală franceză: scop esențialmente politic, ideologic, rasial, național, etnic sau religios etc. Or, dacă abordăm conceptul de tortură în sens larg, includerea faptei respective în cadrul crimelor contra umanității poate fi justificată. Totuși, considerăm că abordarea cea mai adecvată în acest caz constă în interpretarea conceptului de tortură prin prisma Convenției ONU împotriva torturii și a Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale.

Vizavi de *obiectul juridic special secundar* al infracțiunii de tortură, există, de asemenea, numeroase opinii: relațiile sociale privind drepturile și libertățile fundamentale ale omului [9]; relațiile sociale cu privire la drepturile omului; relațiile sociale care ocrotesc drepturi și libertăți ale omului universal recunoscute [10]; relațiile sociale care privesc unele atribute fundamentale ale persoanei, precum sănătatea, integritatea corporală, libertatea sau demnitatea, alte drepturi ale omului [11]. Analizând opiniile existente, deducem că drepturile și libertățile fundamentale ale omului conțin formulări destul de ample, incorporând un spectru larg de drepturi cărora li se poate aduce atingere prin comiterea torturii.

În opinia noastră, obiectul juridic secundar îl formează relațiile sociale cu privire la integritatea fizică sau psihică a persoanei, deoarece, prin producerea durerilor sau suferințelor puternice fizice sau psihice unei persoane se lezează valorile în cauză. Acest fapt reiese din obligația negativă a celorlalți de a nu aduce atingere persoanei în plan fizic sau psihic în baza principiului *noli mi tangere*. Adicional, evidențiem că în calitate de obiect juridic special secundar poate fi invocată și onoarea și demnitatea persoanei. Or, suntem de părere că între integritatea psihică a persoanei, pe de o parte, onoarea și demnitatea persoanei, pe de altă parte, există o legătură indispensabilă.

Obiectul material al infracțiunii este lucrul sau ființa care încorporează unele valori ocrotite prin legea penală și asupra căruia se îndreaptă direct acțiunea (inacțiunea) prevăzută de această lege.

În situația în care există influențarea nemijlocită infracțională asupra corpului persoanei, suntem în prezența obiectului material al infracțiunii de tortură, iar obiectul material există în situația în care valoarea socială ocrotită, asupra căreia atentează făptuitorul, se proiectează într-o entitate materială, astfel încât relațiile sociale sunt vătămate sau amenințate prin intermediul acestei entități. Potrivit unor opinii, în calitate de obiect material trebuie considerate doar acele entități, care, fiind influențate, pot vătăma sau amenința obiectul juridic al infracțiunii [12]. Astfel, în cazul infracțiunii de tortură, apare în calitate de obiect material corpul persoanei, în acest caz aducându-se atingere obiectului juridic secundar al infracțiunii. Prin acesta înțelegem expresia corporală a vieții sau sănătății, ansamblul de funcții și procese organice care asigură individului prezența biologică și care, odată distruse, suprimă calitatea de ființă vie și sănătoasă a persoanei. Nu contează dacă acesta este corpul unei persoane tinere sau în etate, sau dacă persoana este sau nu în plenitudinea facultăților fizice sau psihice. Este necesar ca influența să fie exercitată asupra corpului altei persoane, nu însă asupra propriului corp [13].

Obiectul material în cazul torturii nu se schimbă în funcție de obiectul juridic al acesteia. Altfel spus, atât în cazul în care tortura este plasată în Capitolul „Infracțiuni contra justiției”, cât și în cazul în care admitem faptul că tortura atentează la relațiile sociale ce țin de sănătatea, integritatea fizică și psihică a persoanei, obiectul material va fi corpul uman. Alta este situație în cazul în care latura obiectivă a torturii se manifestă prin cauzarea suferințelor puternice psihice. În acest caz nu putem afirma că există o influență nemijlocită asupra corpului persoanei, psihicul nefiind o entitate materială.

Prin urmare, susținem opinia potrivit căreia infracțiunea de tortură are obiect material în situația când victimei i se cauzează o durere sau suferință de natură fizică, în acest caz fiind lezat obiectul juridic adiacent sau secundar al torturii.

În ceea ce privește *victima* infracțiunii de tortură, putem evidenția calitățile acesteia reieșind din opiniile existente în doctrina penală, deoarece în dispoziția art.309¹ CP RM, acestea nu sunt concretizate:

- 1) persoana aflată în dependență față de făptuitor;
- 2) persoana aflată în arest sau condamnată la pedeapsa privativă de libertate;
- 3) persoana efectiv torturată sau o terță persoană supusă unei constrângeri psihice prin torturarea primei persoane.

Referitor la prima calitate a victimei, este o condiție care, în opinia noastră, nu are un caracter obligatoriu, fapt demonstrat de cauza *Savițchi contra Moldovei*, unde n-a existat niciun fel de dependență între făptuitor și victimă, reclamantul fiind supus maltratării din partea colaboratorilor de poliție, fiind suspectat de laure de mită.

Opinând asupra celei de-a doua calități a persoanei, unii autori susțin că suntem în prezența unei interpretări restrictive, deoarece poate fi supusă torturii și persoana perchezită, reținută, supusă măsurilor de constrângere și nu doar cea care se află în arest sau este condamnată la pedeapsa privativă de libertate. Ne alăturăm opiniei în cauză, odată ce legea penală nu indică expres calitățile acesteia; or, faptul că de cele mai dese ori victima este persoana aflată în arest nu ne permite să interpretăm restrictiv sfera persoanelor care pot fi incluse în categoria victimelor infracțiunii. A treia calitate a victimei se referă nu doar la persoana efectiv torturată, ci și la o terță persoană care este supusă constrângerii psihice, urmare a torturării primei persoane. Astfel, din dispoziția art.309¹ CP RM desprindem și despre o terță persoană:

- 1) de la care făptuitorul urmărește scopul să obțină informații sau mărturisiri;
- 2) care a comis sau se bănuiește că a comis un act pentru care urmează a fi pedepsită persoana efectiv torturată;
- 3) care urmează a fi supusă intimidării din partea făptuitorului [14].

Dacă în una din situațiile evidențiate persoanei i se cauzează puternice suferințe psihice, aceasta poate fi considerată victimă a infracțiunii de tortură. În concluzie, victimă a infracțiunii de tortură poate fi persoana care se află în dependență față de făptuitor, fie este supusă unor măsuri de constrângere, având la bază exercițiul autorității publice și este efectiv torturată, fie este supusă unei constrângeri psihice ca urmare a torturării unei alte persoane.

Referințe:

1. Bulai C. Manual de drept penal. Partea Generală. - București: ALL, 1997, p.146.
2. Brînză S. și al. Drept penal. Partea Specială. - Chișinău: Cartier, 2005, p.581.
3. Ulianovschi Gh. Infracțiuni care împiedică îndeplinirea justiției. - Chișinău, 1999, p.61.
4. Stati V. Răspunderea penală pentru infracțiunea de tortură și infracțiunea de organizare și instigare a acțiunilor de tortură // Revista Națională de Drept. 2008, nr.2, 3, p.19.
5. Nistoreanu Gh., Boroș A. Drept penal (Partea Specială). - București: ALL Beck, 2005, p.321.
6. Tudorel T., Loghin O. Drept penal român (Partea Specială). - București, 1999, p.390.
7. Ulianovschi Gh. Infracțiuni care împiedică îndeplinirea justiției. - Chișinău, 1999, p.61.
8. Cod penal francez, http://www.legifrance.gouv.fr/html/codes_traduits/code_penal_textan.htm
9. Nistoreanu Gh., Boroș A. Drept penal (Partea Specială). - București, 2000, p.329.
10. Tudorel T., Loghin O. Drept penal român (Partea Specială). - București, 1999, p.408.
11. Nistoreanu Gh. și al. Drept penal. Partea Specială. - București: Europa Nova, 1999, p.406.
12. Botnaru S. și al. Drept penal. Partea Generală. - Chișinău: Cartier, 2005, p.151.
13. Brînză S. și al. Drept penal. Partea Specială. - Chișinău: Cartier, 2005, p.581.
14. Stati V. Răspunderea penală pentru infracțiunea de tortură și infracțiunea de organizare și instigare a acțiunilor de tortură // Revista Națională de Drept. 2008, nr.2, 3, p.19.

Prezentat la 23.05.2012